

หลักสูตรประกาศนียบัตรการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา (ป.วภ.)

หลักสูตรใหม่ (พ.ศ. ๒๕๔๕)

-----□

๑. ชื่อหลักสูตร

- ๑.๑ ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรประกาศนียบัตรการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
๑.๒ ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Certificate in Vipasanabhavana Practice

๒. ชื่อประกาศนียบัตร

- ๒.๑ ชื่อประกาศนียบัตรภาษาไทย
๒.๑.๑ ชื่อเต็ม : ประกาศนียบัตรการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
๒.๑.๒ ชื่อย่อ : ป.วภ.
๒.๒ ชื่อประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษ
๒.๒.๑ ชื่อเต็ม : Certificate in Vipasanabhavana Practice
๒.๒.๒ ชื่อย่อ : Cert. in Vipasana

๓. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ก. ปรัชญาหลักสูตร

สถานการณ์สังคมโลกปัจจุบัน เป็นยุคแข่งขันช่วงชิงด้านวัตถุ มีการส่งเสริมพัฒนาเทคโนโลยีที่ตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุ จึงทำให้เกิดการแข่งขันต่อสู้ในทุกรูปแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการ ในขณะที่การพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาไม่ทันกับการพัฒนาวัตถุ เมื่อไม่สมหวังในสิ่งที่ต้องการ จึงก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจิตอันมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต เช่น โรคเครียด วิตกกังวล ซึมเศร้า ฟุ้งซ่าน ส่งผลกระทบบนทางลบต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว สังคม ตามลำดับ

หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นหลักคำสอนอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ ดังที่ตรัสไว้ในสติปัฏฐานสูตรว่า เอกายโน อโย ภิกขเว มคฺโค สตุตฺตํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺติกุมาเย ทฺวํ กุขโทมนสฺสํ อตฺตญฺจมาเย ฉายสฺส อธิคมาเย นิพฺพานสฺส สจฺฉฉริณฺตฺตเย ยถิทํ จตฺตาริ สติปฺฏฺฐานา แปลความว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสภะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีภาระกิจและพันธกิจที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา จึงเห็นสมควรอย่างยิ่ง ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมปฏิบัติที่จะนำพาตนเองและสรรพสัตว์ให้ก้าวล่วงความทุกข์ทั้งปวง พร้อมทั้งสามารถสอนธรรมนำปฏิบัติ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ข. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๑. เพื่อผลิตพระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณรและครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการปฏิบัติวิปัสสนากาวนา

๒. เพื่อผลิตพระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณรและครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีความสามารถเผยแพร่หลักการปฏิบัติวิปัสสนากาวนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อผลิตพระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณรและครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีความรู้และสามารถศึกษาค้นคว้าหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในระดับสูงต่อไป

๕. เกณฑ์การเปิดสอน

หน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ที่มีความประสงค์จะเปิดสอนหลักสูตรนี้ สามารถดำเนินการขออนุมัติโครงการเปิดสอนตามขั้นตอน คือ

๕.๑ ประสานงานกับภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ กองวิชาการ และกองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี เพื่อจัดทำโครงการเปิดสอนหลักสูตร

๕.๒ ขอความเห็นชอบในการเปิดสอนหลักสูตรจากคณะกรรมการประจำคณะพุทธศาสตร์

๖. คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา

๖.๑ เป็นพระสังฆาธิการ พระภิกษุสามเณร หรือ ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ที่มีคุณวุฒินักธรรมชั้นเอก หรือ

๖.๒ เป็นพระสังฆาธิการ หรือ ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ได้รับแต่งตั้งมาแล้ว ไม่น้อยกว่า ๑ ปี หรือ

๖.๓ เป็นพระภิกษุสามเณรผู้มีประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน โรงเรียนต่างๆ ไม่น้อยกว่า ๒ ปี โดยมีใบรับรองจากโรงเรียนและสถานศึกษา

๖.๔ เป็นผู้ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้เข้าศึกษาเป็นกรณีพิเศษเพื่อขอรับประกาศนียบัตร ตามที่สภาวิชาการเห็นชอบ

๗. ระบบการศึกษา

ใช้ระบบหน่วยกิต (Semester Credit System) โดยแบ่งเวลาการศึกษาในปีการศึกษาออกเป็น ๒ ภาคการศึกษาปกติ และภาคปฏิบัติ คือ

๗.๑ ภาคการศึกษาที่ ๑ (First Semester) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ๑๖ สัปดาห์

๗.๒ ภาคการศึกษาที่ ๒ (Second Semester) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ๑๖ สัปดาห์

๗.๓ ภาคปฏิบัติ (Practical Semester) มีเวลาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานติดต่อกัน เป็นเวลา ๓ เดือน

๘. ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษาตลอดหลักสูตร ๑ ปี และภาคปฏิบัติอีก ๓ เดือน หรือ ต้องไม่ต่ำกว่า ๒ ภาคการศึกษาปกติ แต่อย่างมากไม่เกิน ๒ เท่า ของระยะเวลาการศึกษาปกติของหลักสูตร

๙. การลงทะเบียนเรียน

กำหนดให้ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ ๑ จำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐ หน่วยกิต และในภาคการศึกษาที่ ๒ จำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐ หน่วยกิต ส่วนรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนโดยไม่นับ หน่วยกิต ให้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการจัดแผนการสอนของแต่ละแห่ง

๑๐. การวัดผลและการสำเร็จการศึกษา

เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยอนุโลมและโดยเกณฑ์ทั่วไป คือ

๑๐.๑ ให้มีการวัดผลการศึกษาทุกรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนไว้แต่ละภาคการศึกษา

๑๐.๒ ต้องมีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคการศึกษานั้น จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบในรายวิชานั้น

๑๐.๓ การประเมินผลการศึกษาในแต่ละรายวิชานั้น ให้มีผลการศึกษาระดับ (Grade) และค่าระดับ (Grade Point) ทั้งนี้ เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านในรายวิชานั้น ๆ คือ ระดับ D ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (Excellent)	A	๔.๐
ดีมาก (Very Good)	B+	๓.๕
ดี (Good)	B	๓.๐
ค่อนข้างดี (Very Fair)	C+	๒.๕
พอใช้ (Fair)	C	๒.๐
ค่อนข้างพอใช้ (Quite Fair)	D+	๑.๕
อ่อน (Poor)	D	๑.๐
ตก (Failed)	F	๐

๑๐.๔ การวัดผลรายวิชาปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ให้มีการวัดผลการปฏิบัติวิปัสสนาตามเกณฑ์ที่วัดผลการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่มหาวิทยาลัยกำหนด และผ่านการประเมินผลการปฏิบัติจากพระวิปัสสนาจารย์ โดยให้ผลการศึกษาเป็นระดับ (Grade) และค่าระดับ (Grade Point) ทั้งนี้ เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านการปฏิบัติในภาคปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ ค่าระดับ D ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ปฏิบัติดีเยี่ยม (Excellent)	A	๔.๐
ปฏิบัติดีมาก (Very Good)	B+	๓.๕
ปฏิบัติดี (Good)	B	๓.๐
ปฏิบัติค่อนข้างดี (Very Fair)	C+	๒.๕
ปฏิบัติพอใช้ (Fair)	C	๒.๐
ปฏิบัติค่อนข้างพอใช้ (Quite Fair)	D+	๑.๕
ปฏิบัติย่ำแย่ (Poor)	D	๑.๐
ไม่ผ่านการปฏิบัติ (Failed)	F	๐

๑๐.๕ ผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณสมบัติ คือ

- ก. สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรเข้าศึกษาในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท่าของเวลาการศึกษาตามหลักสูตร และมีค่าระดับเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่าค่าระดับ ๒.๐๐
- ข. ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด
- ค. ไม่ถูกลงโทษตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย
- ง. ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย

๑๐.๖ ผู้สำเร็จการศึกษามีสิทธิที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรีของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยกำหนด แต่ทั้งนี้ต้องได้รับค่าระดับเฉลี่ยสะสม ไม่ต่ำกว่า ๒.๕

๑๑. โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตร มี ๒๔ หน่วยกิต ประกอบด้วย

วิชา	หน่วยกิต
๑. วิชาบังคับ	๑๘
๑.๑ บัณฑิตทฤษฎี	๑๔
๑.๒ บัณฑิตปฏิบัติ	๔
๒. วิชาเลือก	๖
รวม	๒๔

๑๑.๑ กลุ่มวิชาบังคับ

แบ่งเป็นวิชาบังคับทฤษฎี ๑๔ หน่วยกิต บัณฑิตปฏิบัติ ๔ หน่วยกิต รวมเป็น ๑๘ หน่วยกิต ดังนี้

บัณฑิตทฤษฎี จำนวน ๑๔ หน่วยกิต

วท ๐๐๑	ศึกษาศาสตร์	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๐๒	ศึกษาศาสตร์	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๐๓	เทคนิคการสอนวิปัสสนาภาวนา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๐๔	สมถภาวนา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๐๕	วิปัสสนาภาวนา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๐๖	โศภสมณญาณ	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๐๗	สติปัญญาภาวนา	๒(๒-๐-๔)

บัณฑิตปฏิบัติ จำนวน ๔ หน่วยกิต

วท ๐๐๘	ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	๔ หน่วยกิต
--------	----------------------	------------

๑๑.๒ กลุ่มวิชาเลือก จำนวน ๖ หน่วยกิต

วท ๐๑๐	พระไตรปิฎกศึกษา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๑	ปรมัตถธรรม	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๒	โพธิปักขิยธรรม	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๓	เทคนิคการวัดผลปฏิบัติวิปัสสนา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๔	ชีวิตและผลงานพระวิปัสสนาจารย์ไทย	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๕	วิปัสสนากาวนาภาคภาษาอังกฤษ	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๖	ระเบียบวิธีการถาม ตอบ สอบอารมณ์	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๗	การจัดการศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากาวนา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๘	เทคโนโลยีทางวิปัสสนากาวนา	๒(๒-๐-๔)
วท ๐๑๙	การศึกษาอิสระ	๒(๒-๐-๔)

๑๒. แผนจัดการเรียนการสอน

ภาคเรียนที่	รหัสวิชา/รายวิชา	หน่วยกิต
๑	วิชาบังคับ	
	วท ๐๐๑ ศิลปศึกษา	๒
	วท ๐๐๒ ศึกษาศาสตร์	๒
	วท ๐๐๔ สมถกาวนา	๒
	วท ๐๐๕ วิปัสสนากาวนา	๒
	วิชาเลือก	
	เลือกจากหมวดวิชาเลือก ๑ รายวิชา	๒
	รวมหน่วยกิตภาคเรียนที่ ๑	๑๐

ภาคเรียนที่	รหัสวิชา/รายวิชา	หน่วยกิต
๒	วิชาบังคับ	
	วท ๐๐๓ เทคนิคการสอนวีปัสสนากาวนา	๒
	วท ๐๐๖ โสฬสญาณ	๒
	วท ๐๐๗ สติปัญญาฐานกาวนา	๒
	วิชาเลือก เลือกจากหมวดวิชาเลือก จำนวน ๒ รายวิชา	๔
	รวมหน่วยกิตภาคเรียนที่ ๒	๑๐

ภาคเรียนที่	รหัสวิชา/รายวิชา	หน่วยกิต
๓	วิชาบังคับ	
	วท ๐๐๘ ปฏิบัติวีปัสสนากาวนา (ปฏิบัติติดต่อกันเป็นเวลา ๓ เดือน ในวัด สำนัก หรือศูนย์ ที่มหาวิทยาลัยกำหนด)	๔
	รวมหน่วยกิตภาคเรียนที่ ๓	๔

วภ ๐๐๕ วิปัสสนาภาวนา ๒(๒-๐-๔)

(Vipasanabhavana)

ศึกษาอารมณ์ของวิปัสสนา คือ ชั้นธ ๕ อายุคณะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ และปัจฉิมรูปปาถ ในลักษณะการพิจารณาให้เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาภาวนา และหลักปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

วภ ๐๐๖ โสฬสญาณ ๒(๒-๐-๔)

(Soḷasa-ṇa)

ศึกษาวิเคราะห์ญาณอันเป็นผล ที่เกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ นามรูปปริจเฉทญาณ ปัจจัยปริคคหญาณ สัมมสนญาณ อุทยพยญาณ กังคญาณ ภยญาณ อาทีนญาณ นิพพิทาญาณ มุญจิตุกัมมตาญาณ ปฏิสังขยาญาณ สังขารุเบกขาญาณ อนุโลมญาณ โคตรกฺขญาณ มัคคญาณ ผลญาณ และ ปัจจเวกขณญาณ

วภ ๐๐๗ สติปัฏฐานภาวนา ๒(๒-๐-๔)

(Satipatṭnabhavana)

ศึกษาสติปัฏฐานสูตร หลักและวิธีปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานสูตร และพระสูตรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเจริญสติ

บังคับปฏิบัติ ๔ หน่วยกิต

วภ ๐๐๘ ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๔ หน่วยกิต

(Vipasanabhavana Practice)

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานติดต่อกันเป็นเวลา ๓ เดือน ในสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยมีพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติและวัดผลประเมินผลการปฏิบัติ กำหนดหน่วยกิตภาคการปฏิบัติทั้งหมด ๕๐ วัน ๆ ละ ๑๔ ชั่วโมง เป็น ๑,๒๖๐ ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ ๒๘ หน่วยกิต แต่คิดหน่วยกิตให้ จำนวน ๔ หน่วยกิต

๑๓.๒ กลุ่มวิชาเลือก จำนวน ๖ หน่วยกิต โดยเลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้

วท ๐๑๐ พระไตรปิฎกศึกษา ๒(๒-๐-๔)

(Studies of Tipitaka)

ศึกษาประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของพระไตรปิฎก การแบ่งจำแนกพระไตรปิฎก เนื้อหาสังเขป ความเป็นของพระไตรปิฎกในประเทศไทย ระบบการสืบค้นข้อมูลหลักวิปัสสนาภาวนาในพระไตรปิฎกด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก

วท ๐๑๑ ปรมัตถธรรม ๒(๒-๐-๔)

(Paramatthadhamma)

ศึกษาปรมัตถธรรม ๔ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน เจริญบูรณาการ ตามหลักปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

วท ๐๑๒ โพธิปักขิยธรรม ๒(๒-๐-๔)

(Bodhipakkhiyadhamma)

ศึกษาธรรมอันเป็นฝ่ายสนับสนุนให้ตรัสรู้ ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และมรรคมืองค์ ๘

วท ๐๑๓ เทคนิคการวัดผลปฏิบัติวิปัสสนา ๒(๒-๐-๔)

(Technical Evaluation of Vipasanabhavana Practice)

ศึกษาความรู้พื้นฐาน ของการประเมินผลการปฏิบัติวิปัสสนา ปัจจัยสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติวิปัสสนา การเขียนโครงการและเทคนิคกระบวนการ ประเมินผลโครงการการปฏิบัติวิปัสสนา

วท ๐๑๔ ชีวิตและผลงานพระวิปัสสนาจารย์ไทย ๒(๒-๐-๔)

(Thai Vipasanabhavana Teachers's Lives and works)

ศึกษาภูมิปัญญาด้านกรรมฐาน ของพระมหาเถระผู้มีชื่อเสียง ของไทยทั้งด้านสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งในด้านประวัติ ภูมิธรรม และผลงานด้านกรรมฐาน เริ่มตั้งแต่ยุคต้นรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน

- วท ๐๑๕ **วิปัสสนากาวนาภาคภาษาอังกฤษ** ๒(๒-๐-๔)
(Vipasanabhavana in English)
ศึกษาหนังสือที่เป็นหลักคำสอนวิธีปฏิบัติวิปัสสนากาวนา ที่นัก
ปราชญ์รจนาไว้เป็นภาษาอังกฤษฝึกให้มีทักษะเบื้องต้นในการสอนปฏิบัติวิปัสสนา
กาวนาด้วยภาษาอังกฤษ
- วท ๐๑๖ **ระเบียบวิธีการถาม ตอบ สอบอารมณ์** ๒(๒-๐-๔)
(Methodology on Vipasanabhavana - Test)
ศึกษาหลักวิชาครู วิธีปฏิบัติพระวิปัสสนาจารย์ วิธีถาม ตอบ สอบ อารมณ์
รวมทั้งวิธีแก้ไข และปรับอารมณ์ของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
- วท ๐๑๗ **การจัดการศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากาวนา** ๒(๒-๐-๔)
(Administrative Strategy in Vipasanabhavana Center)
ศึกษายุทธศาสตร์ มาตรการ กลยุทธ์ และ การวางแผนงาน ด้าน
บริหารจัดการ องค์กร รวมทั้งพุทธวิธีในการบริหารจัดการศูนย์วิปัสสนากาวนา
- วท ๐๑๘ **เทคโนโลยีทางวิปัสสนากาวนา** ๒(๒-๐-๔)
(Information and Communication Technology for
Vipasanabhavana)
ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ เพื่อการ
ศึกษา สืบค้นข้อมูล และเผยแผ่วิปัสสนากาวนา
- วท ๐๑๙ **การศึกษาอิสระ** ๒(๒-๐-๔)
(Independent Studies)
เข้าปฏิบัติวิปัสสนากาวนา หรือ เลือกปฏิบัติงานในศูนย์ปฏิบัติ
วิปัสสนากาวนา และเขียนเป็นรายงานการศึกษาหรือภาคนิพนธ์ในความควบคุมของ
อาจารย์ที่ปรึกษา